

Sygn. akt I C 1065/21

WYROK CZĘŚCIOWY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 września 2022 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia Rafał Kubicki

Protokolant sekretarz sądowy Agnieszka Grandys

po rozpoznaniu w dniu 22 września 2022 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa J. Ż. i A. Ż.

przeciwko Bankowi (...) S.A. w W.

o ustalenie nieważności umowy i zapłatę

ewentualnie o ustalenie bezskuteczności postanowień umowy i regulaminu i zapłatę

I. oddala powództwo w zakresie obu żądań głównych – o ustalenie i o zapłatę, opartych na zarzucie nieważności umowy o kredyt hipoteczny Nr KH/ (...) sporządzonej 26.05.2008 r., a podpisanej przez strony 28.05.2008 r.,

II. uwzględnia powództwo w zakresie pierwszego z żądań ewentualnych w ten sposób, że ustala wobec powodów bezskuteczność następujących niedozwolonych postanowień umowy opisanej w punkcie I wyroku: § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1, a także § 2 pkt 19, § 8 ust. 3, § 9 ust. 4, § 10 ust. 4 i 5 Regulaminu Kredytowania Osób Fizycznych w Ramach Usług (...) w Banku (...) S.A. nr (...) oraz nr (...) stanowiącego integralną część umowy.

sędzia Rafał Kubicki

Sygn. akt: I C 1065/21

Uzasadnienie wyroku częściowego

Powodowie J. Ż. i A. Ż. pozwem i pismem z dnia 28 września 2021 r. (modyfikującym pozew) ostatecznie wnieśli o:

1. ustalenie, że umowa kredytu nr KH/ (...) zawarta 26 maja 2008 r. z Bankiem (...) S.A. w W. jest nieważna,

2. zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kwoty 48.982,13 zł oraz 7.006,43 CHF wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia doręczenia pozwu pozwanemu do dnia zapłaty,

ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia powyższych żądań wnieśli o:

3. ustalenie, że postanowienia zawarte w § 2 ust. 2 umowy, § 7 ust. 1 umowy, § 2 pkt 19 regulaminu, § 8 ust. 3 regulaminu, § 9 ust. 4 regulaminu, § 10 ust. 4 regulaminu i § 10 ust. 5 regulaminu stanowią niedozwolone postanowienia umowne i są bezskuteczne wobec powodów,

4. zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kwoty 26.619 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia doręczenia pozwu pozwanemu do dnia zapłaty (kwota sprostowana w protokole rozprawy z 15 września 2022 r. k. 380).

W uzasadnieniu pozwu wskazali, że zawarli umowę bez możliwości jakichkolwiek negocjacji a przed jej zawarciem nie otrzymali wzorca umownego, który umożliwiłby im zapoznanie się z jego treścią. Nie otrzymali również regulaminu – ten został im udostępniony dopiero na ich wniosek. Podnieśli, że nie zostali poinformowani przez pozwanego o stosowaniu przez niego dwóch odmiennych kursów do przeliczenia wysokości wypłaty oraz spłat kredytu, a nadto nie zostały im wyjaśnione zasady indeksacji oraz mechanizm ryzyka walutowego. W ich ocenie kwestionowane postanowienia winny zostać uznane za abuzywne z uwagi na:

- wykorzystywanie przez bank nieweryfikowalnego parametru ustalenia kwoty kapitału oraz wysokości dokonywanych przez klientów spłat kredytu, tj. kursów spłaty oraz kursów sprzedaży,
- odwołanie się do wewnętrznej tabeli kursowej, ustalonej samodzielnie przez bank, której wartości nie mogły być przez konsumentów w żadnym stopniu weryfikowane,
- ustalenie, że to bank ma prawo do ukształtowania wysokości kursu, na co konsumenci nie mieli żadnego wpływu,
- brak jakiegokolwiek wyjaśnienia zasad ustalania kursów walut, oraz brak wyjaśnienia rozróżnienia dla stosowania odmiennych kursów przy wypłacie oraz spłacie kredytu,
- przerzucenie całego ryzyka kursowego na powodów.

Nadto wskazali, że postanowienia umowne nie zostały z nimi indywidualnie uzgodnione, pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają ich interesy oraz że nie dotyczą głównych świadczeń stron. Nawet gdyby uznać, że kwestionowane postanowienia określają główne świadczenia, to nie wyłącza to możliwości stwierdzenia, że stanowią one niedozwolone postanowienia umowne, gdyż nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny - prostym i zrozumiałym językiem.

W zakresie piątego żądania głównego powodowie wskazali, że stanowi ono sumę wpłat w PLN i (...) jakich dokonali w okresie od 7 lipca 2008 r. do 9 września 2021 r., zaś w zakresie piątego żądania ewentualnego – że jest to suma nadpłat wynikających z zastosowania przez pozwanego klauzul abuzywnych – a więc różnica między tym, co powodowie pozwanemu świadczyli, a tym, co powinni byli świadczyć przy założeniu, że kredyt jest spłacany w PLN bez indeksacji z oprocentowaniem opartym na wskaźniku (...).

Na rozprawie powodowie wyjaśnili, że kwota 21.619 zł podana w punkcie 4 pisma modyfikującego powództwo jest oczywistą omyłką i powinno być jak w pozwie, czyli 26.619 zł. Stwierdzenie to nie wzbudziło sprzeciwu ani zastrzeżeń przeciwnika procesowego i Sądu.

W odpowiedzi na pozew oraz zmodyfikowane powództwo pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości. Zaprzeczył ogólnie twierdzeniom strony powodowej a zwłaszcza, by postanowienia umowy miały charakter niedozwolony. Podniósł zarzut przedawnienia roszczeń oraz wskazał, że powodowie nie mają interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia nieważności umowy ani ustalenia bezskuteczności części jej postanowień.

Sąd ustalił, co następuje:

Po analizie pozwu i pisma modyfikującego powództwo oraz odpowiedzi na pozew i odpowiedzi na modyfikację powództwa za bezsporne i wystarczające do rozstrzygnięcia żądań obu ustalenia można uznać, że:

Dnia 28 maja 2008 r. powodowie i pozwany podpisali umowę o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), sporządzoną 26 maja 2008 r. (umowa k. 49-54). Powodowie podpisywali umowę jako konsumenci. Potwierdzili otrzymanie Cennika Kredyt Hipoteczny/Pożyczka Hipoteczna i regulaminu obowiązującego w dniu zawarcia umowy, zapoznanie się z nim oraz

potwierdzili, że akceptują postanowienia w nich zawarte. (§ 1.1). Umowa została podpisana na podstawie wniosku kredytowego,

w którym kwotę wnioskowanego kredytu powodowie oznaczyli w walucie polskiej (100.000 zł) – wypłacona jednorazowo, zaś jako walutę kredytu wskazali walutę szwajcarską (...) z okresem spłaty 480 miesięcy (k. 149-151).

Przy składaniu wniosku powodowie podpisali oświadczenie, że są świadomi ryzyka związanego

z możliwością zmiany oprocentowania w przypadku zmiany stopy referencyjnej, od której było uzależnione oprocentowanie kredytu, a nadto oświadczenie, że przedstawiono im oferty kredytów w walucie polskiej oraz indeksowanego do waluty obcej, a zdecydowali się na wybór kredytu indeksowanego, mając świadomość ryzyka związanego z możliwością niekorzystnej zmiany kursu walut, w sposób powodujący podwyższenie kwoty kredytu, odsetek i rat wyrażonych w złotych (k. 202). W § 2.2. umowy wskazano, że kredyt jest indeksowany do (...), po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna (...) według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub jego transzy,

z zastrzeżeniem, że zmiany kursów walut w okresie kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz raty. Oprocentowanie kredytu ustalono jako zmienne i stanowiące sumę stałej marży oraz stopy referencyjnej LIBOR 3M (...) obowiązującej w dniu sporządzenia umowy, zaś zmiana oprocentowania miała następować w cyklu kwartalnym i przyjmować wartość z ostatniego dnia roboczego ostatniego miesiąca poprzedzającego kolejny kwartał kalendarzowy (§ 6). Spłata kredytu miała następować w PLN z zastosowaniem kursu sprzedaży (...) obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku (§ 7.1). Spłata kredytu miała następować przez obciążenie rachunku powodów w pozwanym Banku (§ 7.3). W umowie ani regulaminie nie zdefiniowano Tabeli Kursów, jak też nie wskazano sposobu ustalania kursów służących do określania zobowiązań stron umowy. Zgodnie z § 2 pkt 19 regulaminu, kredyt w walucie obcej to kredyt udzielony w PLN, indeksowany kursem waluty wg Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku. Rata kredytu w walucie obcej obliczana była według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w banku na podstawie obowiązującej w banku tabeli kursów walut obcych z dnia spłaty (§ 8 ust. 3 regulaminu). Zgodnie z § 9 ust. 4 regulaminu, w przypadku kredytu w walucie obcej, bank w następnym dniu po upływie terminu wymagalności kredytu, dokonuje przewalutowania całego wymagalnego zadłużenia na PLN z zastosowaniem aktualnego kursu sprzedaży dewiz, określonego przez bank w tabeli kursów walut obcych. Od wymagalnego kapitału wyrażonego

w PLN bank nalicza dalsze odsetki w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych.

W przypadku kredytu w walucie obcej kwota wcześniejszej spłaty jest obliczana według kursu sprzedaży dewiz na podstawie obowiązującej w banku tabeli walut obcych

z dnia realizacji wskazanego przez kredytobiorcę w dyspozycji o dokonanie wcześniejszej spłaty (§ 10 ust. 4 regulaminu). Od tej czynności należna była prowizja ustalona od kwoty wcześniejszej spłaty i przeliczana według kursu sprzedaży dewiz na podstawie obowiązującej w banku tabeli kursów walut obcych z dnia realizacji wcześniejszej spłaty (§ 10 ust. 5 regulaminu). Kredyt został udzielony w kwocie 100.000 zł (zaświadczenie k. 321).

Mimo regularnej spłaty powodom rośnie w zestawieniu z sumą kredytu saldo zadłużenia. Umowa nie była negocjowana. Powodowie występowali w umowie

w charakterze konsumentów.

dowód: zeznania powodów – nagranie przebiegu rozprawy płyta CD k. 372

Sąd zważył, co następuje:

Ustalenie nieważności umowy kredytu było przedmiotem punktu pierwszego pozwu. Obok (nie ewentualnie) żądania pierwszego powodowie sformułowali żądanie dotyczące zapłaty oparte również na zarzucie nieważności.

Żądania ewentualne, również przedstawione łącznie, są dwa: ustalenie i zapłata – one również opierają się na identycznym zarzucie, którym w tym przypadku jest abuzywność postanowień umownych kształtujących mechanizm indeksacji.

Wyrok został wydany jako częściowy, obejmujący rozpoznanie obu żądań głównych i pierwszego z żądań ewentualnych (ustalenie) – z pominięciem drugiego żądania ewentualnego (zapłata), ponieważ to ostatnie wymagałoby zasięgnięcia opinii biegłego dla ustalenia właściwej wysokości ewentualnej nadpłaty powodów.

Omawiane tu żądania ustalenia są osadzone w art. 189 k.p.c., który wymaga od strony żądającej ustalenia wykazania interesu prawnego. Sąd podziela argumentację powodów, że mają oni interes prawny w żądaniu nieważności umowy, podobnie

w żądaniu ustalenia bezskuteczności postanowień, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia

o zapłatę wynikać będzie nie z sentencji wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, a ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu,

Nieważności umowy powodowie upatrują w nieokreśleniu rzeczywistej waluty,

w której udzielono kredytu i w abuzywności postanowień umownych, a w tym

w sprzeczności klauzul indeksacyjnych z dobrymi obyczajami (pkt III.4 pozwu), sprzeczności umowy zawierającej klauzulę indeksacyjną z naturą zobowiązań umownych, sprzeczności z art. 69 ustawy Prawo bankowe (pkt III.6 pozwu) oraz niedozwolonym charakterze postanowień umownych dotyczących mechanizmu indeksacji kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, a w konsekwencji też w upadku klauzuli o zmiennym oprocentowaniu opartym o LIBOR (pkt IV.2 i V.2 pozwu),

Wszystkie wskazywane przez powodów podstawy nieważności umowy wynikać mają z zawarcia w umowie klauzul indeksacyjnych.

W tym stanie rzeczy w pierwszej kolejności rozważyć należało, jaki jest charakter umowy podpisanej między stronami i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony. Zacząć należy jednak od kwestii ogólnej zgodności umowy z prawem.

Sporna tu umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej spełnia wymagania art. 69 ustawy – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia). Określone były strony umowy, kwota i waluta kredytu (podana w złotych), cel, na jaki został udzielony, zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marża i zmiennej stopy bazowej). Prawdopodobnie tej nie zmienia postanowienie, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej. Wymaga bowiem podkreślenia, że w przeciwieństwie do umowy kredytu denominowanego znana była w tym przypadku od początku kwota kredytu w złotych. Art. 358¹ § 2 k.c. przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca. Zasady wypłaty kredytu w złotych i spłaty również w złotych nie pozostawiają wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie. Dopuszczalność prawna kredytów indeksowanych walutą obcą wynika z wyraźnego wskazanie tego rodzaju kredytów w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r. Trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża obie strony.

Przechodząc do zarzutów strony powodowej skierowanych ku nieważności umowy, należy uznać je za niezasadne z następujących przyczyn:

Z art. 353¹ k.c. wynika, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Sam mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania, wbrew wywodom powodów nie jest

sprzeczna z naturą stosunku. Gdyby tak było, kredyty indeksowane nie zostałyby wskazane w przepisach jako jeden z rodzajów umów kredytowych. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie.

Zupełnie inną kwestią jest to, czy w związku z konsumenckim charakterem umowy zachodzi bezskuteczność postanowień umownych na zasadzie art. 385¹ § 1 k.c. – z dalszymi tego konsekwencjami.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem są klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść. Uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona, wymagałoby wykazania, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego, zaś konkretny zapis był z nim negocjowany.

Po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ((...)) z 3.10.2019 r.

w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG należy przyjąć, że postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). Wg umowy wysokość zobowiązania powodów (konsumentów) będzie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej – kredyt wg kursu kupna, zaś rata wg kursu sprzedaży. W obu przypadkach chodzić miało o kursy pozwanego banku publikowane w niezdefiniowanej Tabeli. Konkretny sposób ustalania kursu nie został opisany ani w umowie, ani w regulaminie. Bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej. Umowa została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez bank. Powodowie mogli wybrać rodzaj kredytu, który najbardziej im odpowiadał, uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż ustalany przez pozwanego. Z wyjątkiem wskazanych przez powodów postanowienia umowy, podobnie jak postanowienia regulaminu, nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c. W tym zakresie należy wskazać, że po podpisaniu wniosku kredytowego, z którego wynikało ich zapotrzebowanie finansowe i cel kredytu, zaakceptowali w całości zaproponowane warunki. Sąd pominął w tym zakresie dowód z zeznań świadków wnioskowanych

w odpowiedzi na pozew, ponieważ żaden z nich nie uczestniczył bowiem przy zawieraniu umowy między stronami, zatem nie miał wiedzy o rodzaju i zakresie przekazywanych im informacji. Żaden z nich nie mógłby zatem potwierdzić, że powodów poinformowano, że mogą negocjować każde postanowienie umowy

i regulaminu. Nie ma więc podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie waloryzacji kredytu

i wyznaczającej wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie.

Dalej należało rozważyć, czy – skoro zakwestionowane postanowienia dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

Nie wskazano w umowie, w jaki konkretnie sposób tabela kursów banku jest ustalana. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby

postanowienia waloryzacyjne były wystarczająco jednoznaczne. Przyznanie sobie przez pozwanego jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym bez znaczenia pozostaje sposób wykonania umowy stron

w tym zakresie. Zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem. Bez znaczenia jest więc, jakie możliwości mieli powodowie w zakresie ewentualnej zmiany warunków spłaty określonych w umowie. Bezzasadne było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku wykazania, jak umowa była wykonywana, jak pozwany ustalał swoje kursy i czy miały one charakter rynkowy, względnie ustalanie, jaki byłby kurs rynkowy, ewentualnie jakie rachunki miał w swojej ofercie w tym okresie, w jaki sposób pozwany pozyskiwał środki na udzielenie kredytu, w jaki sposób je księgował i jak funkcjonował oraz funkcjonuje na rynku, a nadto jaka byłaby sytuacja, gdyby powodowie zaciągnęli inny rodzaj kredytu.

Postanowienia umowy zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów, co dotyczy: § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1,

a także § 2 pkt 19, § 8 ust. 3, § 9 ust. 4, § 10 ust. 4 i 5 Regulaminu Kredytowania Osób Fizycznych w Ramach Usług (...) w Banku (...) S.A. Wyeliminowanie ich i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu, oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę szwajcarską,

a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać

w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez (...) w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następnie je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...)),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por.

w szczególności pkt 57-62 wyroku (...)),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...)),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a (...) był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w (...) po wypłacie kredytu.

Zachodzi zatem potrzeba wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, jako w całości sprzecznego z dobrymi obyczajami i rażąco naruszającego interesy kredytobiorcy - konsumenta. Dalej umowa stron może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie i zwrot kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji. Nadal znana jest kwota i waluta kredytu (PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i nie narusza zasad współżycia społecznego (w tym dobrych obyczajów omówionych w pozwie).

Uznanie postanowień umowy za niedozwolone ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania. Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy. Bez znaczenia jest przy tym, że niższe oprocentowanie wyznaczane jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu.

Wnioski wynikające z wyroków Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r. (I CSK 242/18) oraz z 7 listopada 2019 r. (IV CSK 13/19), idą w podobnym kierunku i dają się zastosować w niniejszej sprawie. Otóż wynika z nich, że eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do upadku umowy w pozostałym zakresie. Dla oceny tej kwestii nie ma bezpośredniego znaczenia fakt, czy wymieniona klauzula określała świadczenie główne stron. Należy wprawdzie przyznać, że eliminacja postanowienia określającego takie świadczenie częściej prowadzi do upadku umowy w całości niż eliminacja postanowienia niezwiązanego ze świadczeniem głównym, ale fakt ten sam w sobie jest bez znaczenia, jeżeli na podstawie pozostałych postanowień możliwe jest określenie praw i obowiązków stron. W stanie faktycznym sprawy było to możliwe, gdyż umowa po eliminacji klauzul abuzywnych nadal zawiera wszystkie elementy konieczne dla określenia treści stosunku prawnego, a w szczególności kwotę kredytu w złotych, okres kredytowania i terminy spłaty oraz wysokość oprocentowania. Eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do zmiany wysokości ani zasad ustalania oprocentowania. W praktyce oznacza to, że kredyt oprocentowany jest w dalszym ciągu według stosowanych dla (...) stawek LIBOR, mimo że z umowy wyeliminowane zostaje wszelkie powiązanie wysokości świadczeń z walutą inną niż polska. Nie ma tu znaczenia fakt, że bank prawdopodobnie nie ustaliłby wysokości oprocentowania kredytu złotowego według stawki LIBOR, gdyby był świadomy abuzywności klauzuli waloryzacyjnej. Kryterium hipotetycznej woli stron mogłoby mieć znaczenie na tle art. 58 § 3 k.c., którego nie można stosować w odniesieniu do skutków eliminacji niedozwolonych postanowień umownych. Wniosek o stosowaniu dotychczasowych zasad oprocentowania kredytu wynika wprost z treści art. 385¹ § 2 k.c. i jest skutkiem wyeliminowania z umowy wyłącznie postanowienia uznanego za abuzywne. Modyfikacja przy takiej okazji innych postanowień umowy byłaby

sprzeczna zarówno z tym przepisem, jak i z przedstawionym powyżej orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE, z którego wynika zakaz zmieniania przez sąd postanowień umowy. Jeżeli zakaz ten dotyczy bezpośrednio postanowienia uznanego za abuzywne, to tak samo, a nawet tym bardziej, musi obejmować także inne postanowienia umowy, które jedynie pośrednio wiążą się z postanowieniem abuzywnym. Nie wydaje się przy tym, aby wyciągnięty tu wniosek o konieczności stosowania oprocentowania wyrażonego według stawek LIBOR stanowił zbyt surową sankcję dla banku stosującego niedozwolone postanowienia umowne. Oznacza to jedynie tyle, że kredyt oprocentowany będzie według stawki niższej niż byłby najprawdopodobniej oprocentowany kredyt udzielony w złotych i niezawierający klauzul walutowych. Wskazać należy, że podstawową sankcją przewidzianą w art. 45 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim na wypadek zaniedbania wykonania obowiązków informacyjnych jest tzw. sankcja kredytu darmowego, polegająca na tym, że konsument zwraca kredyt w terminie i w sposób ustalony w umowie, bez żadnych odsetek i innych kosztów należnych kredytodawcy. Rozwiązanie przyjęte w niniejszej sprawie jest dla banku łagodniejsze.

Podobnie więc jak w stanach faktycznych rozpoznawanym w ww. wyrokach, skutek niedozwolonego charakteru postanowień składających się na klauzulę waloryzacyjną kredyt udzielony powodom należało uznać za kredyt złotowy niezawierający takiej klauzuli – spłacany w złotych w terminach przewidzianych w umowie i z zastosowaniem przewidzianego tam oprocentowania.

Podsumowując, należy uznać, że nie ma podstaw do przyjęcia, że umowa jest nieważna. Umowa istnieje i jest ważna, a jedynie postanowienia umowy dotyczące mechanizmu indeksacji traktować należy jako niedozwolone. Skoro umowa stron nadal może być wykonywana jako umowa kredytu bankowego po wyeliminowaniu spornych postanowień, powództwo o ustalenie jej nieważności podlegało oddaleniu na podstawie wskazanych wyżej przepisów. Dlatego na podstawie art. 189 k.p.c. oddalono powództwo o ustalenie nieważności umowy w całości, mimo istnienia po stronie powodów interesu prawnego w żądaniu ustalenia. Nie było przy tym podstaw do uwzględnienia roszczenia opierającego się o sumę spłat w zakresie objętym pozwem, określoną w pkt. II żądań pozwu. Roszczenie to zostało sformułowane na wypadek uznania umowy za nieważną wobec czego również podlegało oddaleniu na podstawie art. 410 w zw. z art. 405 k.c., mimo że roszczenia to nie było przedawnione (nie upłynął ogólny 10-letni okres przedawnienia określony w art. 118 k.c., ponieważ początek biegu przedawnienia nie może nastąpić przed uzyskaniem przez powodów świadomości o wadzie umowy, którą należy datować na 2019 r., który przyniósł orzecznictwo (...) (orzeczenie C-260/18 z 3 października 2019 r. w sprawie D.), a za nim Sądu Najwyższego, korzystne dla kredytobiorców. Wysokość tego roszczenia nie została przez pozwanego konkretnie zakwestionowana (powinna zostać uznana przez Sąd za bezsporną).

Wyrok częściowy Sąd oparł na wiarygodnych dowodach w postaci dokumentów oraz przesłuchania powodów. Sąd pominął jako nieistotne wnioski dowodowe dotyczące opinii biegłego (dla wyroku częściowego nie była konieczna opinia biegłego ukierunkowana na wysokość roszczenia pieniężnego, a tezy dowodowe pozwanego rozmiągają się z założeniami prawnymi przyjętymi przez Sąd) oraz świadków wymienionych w odpowiedzi na pozew – którzy bezspornie nie brali udziału w zawarciu spornej umowy i nie mogą mieć wiedzy na temat okoliczności tej konkretnej umowy. Ogólna wiedza świadków o umowach tego typu jest zbędna dla rozstrzygnięcia.

Co do zasady w przypadku kumulacji roszczeń możliwe jest wydanie wyroku częściowego, dotyczącego tylko niektórych z nich (art. 317 § 1 k.p.c.).

sędzia Rafał Kubicki